

Írta: Puskás Gyöngyi

A megtermékenyítéstől a társadalomig

A születés előtti és születés körüli pszichológia és orvostudomány nemzetközi társasága 1996 őszén, Budapesten tartotta kongresszusát. A nemzetközi és magyar résztvevők először mutatták be hazánkban azt az új szemléletet, amelyik az ember fejlődését a fogamzástól kezdve, megszakítatlan egységes folyamatnak, kontinuitásnak és a születendő gyermek számára az anyaméhet az első ökológiai környezetnek tekinti. Az édesanya az első pillanattól kezdve párbeszédet folytat a benne fejlődő, érző és reagáló magzattal.

A kötet különálló tanulmányokból áll. Szerzői kutatásuk és gyakorlatuk során az emberi életminőség javítására törekszenek, és úgy vélik, hogy az élet születés előtti szakasza páratlan lehetőséget nyújt a lélektani, az érzelmi és a testi betegségek későbbi megnyilvánulásainak elsődleges megelőzésére.

Andrek Andrea A kompetens magzat c. tanulmányában azon modern kutatások eredményeit ismerteti, amelyek bizonyították a prenatális fájdalom, a sírás, a mosoly, a félelem és más érzelmek, csakúgy, mint az érdeklődés, a tanulás, az emlékezés, a preferenciakészség és egyéb képességek meglétét.

Molnár Péter és Nagy Emese a veleszületett szocialitás jelenségéről írnak, és megállapítják, hogy nemzedékek találkoznak a kötődést befolyásoló attitűdökben. Az előző generációk sikeres vagy sikertelen kötődései előre vetítik árnyékukat vagy fényüket a következő nemzedékekre. Gervai Judit szerint a megfelelés az anyák saját kötődési típusa és a csecsemőjük hozzájuk való kötődése között kb. 75%-os. A szerző kihangsúlyozza az anya és gyermeke közötti szoros kapcsolat kialakulásának elsődleges jellegét.

Rudolf Klimek és Alfréd Reron a nem kívánatos terhesség szociális oldalát vizsgálja, és azt tanácsolja, hogy az orvosnak, nem szabad úgy közreműködnie a fogamzásnál, az új élet elindításánál, hogy ne tudatosítaná azt, hogy minden megfogant gyermeknek legalábbis a jogot meg kell kapnia arra, hogy megszülessen. Ezért a szerzők mottója a kívánatos vagy nem kívánatos gyermek helyett a kívánatos vagy nem kívánatos fogamzás.

Hidas György Ferenczi Sándor, világhírű magyar pszichoanalitikus húszas években tett felismeréseit eleveníti fel. E szerint az anya születendő gyermekével szembeni ellenérzései jelentősen befolyásolják utóda testi-lelki fejlődését, az élethez való viszonyulását. Napjaink kutatói megerősítik azt, hogy a magzat intrauterin helyzete nem „boldog ósállapot”, az anya szorongásai, stresszállapota, affektív konfliktusai a terhesség idején jelentős hatással vannak a magzatra, az újszülöttre és a gyermekekre.

Ludwig Janus a prenatális stressz és a posztnatális személyiségfejlődés viszonyáról ír. Az emberi születés a törzsfejlődés sajátosságai miatt mind az anya, mind a gyerek számára stresszt jelenthet, hisz az agyfejlődés a koponyatér fogat megnövekedéséhez vezetett, míg a felegyenesedett járás szükségessé tette a szilárd medenceövet és így leszűkítette a szülőcsatorna nyílását. A szülés mind az anya, mind a gyermek számára rendkívüli megterhelést jelent. Az elbizonytalanító stressz és félelem leghatásosabb ellenszere a megerősítő és támogató emberi kapcsolat. Az ún. haptonómikus kapcsolatot a holland Frans Veldman írta le a negyvenes években. Olyan kölcsönös vonatkozásról van szó, amely a másik ember egzisztenciális elismerését és affektív megerősítését jelenti, és a másikkal alapvető biztonságot kölcsönöz.

Bognárné Várfalvi Marianna klinikai gyakorlata bizonyítja, hogy féltő, szorongó vajúdók esetében elhúzódóbb, szövődményektől terheltebb szülés várható, mint a szülésre felkészült, kevésbé szorongó szülőknél. Ezért fontosnak tartja a szülőszerepre való felkészítést. A felkészítő munka és módszer célja, hogy a várandós anya kognitív-emocionális szinten tisztában legyen a terhességgel, a szülés és a gyermek pszichológiai, fiziológiai jelenségeivel.

Thomas Müller a szülésre való felkészítés németországi gyakorlatáról számol be. A hagyományos koncepció nem foglalkozott a terhesség és a szülés emocionális és szociológiai aspektusaival, sem a prenatális gyermek személyével és anyjához fűződő kapcsolatával. Az apát nem vonta be. Feltételezte, hogy a gyakorlat és a felkészülés egy adott helyzete ugyanolyan megfelelő minden terhes nő számára. A nők elégedetlensége volt a mozgató oka az integratív szülésfelkészítés koncepciójának kifejlesztésében. A nők követelték a kórházi eljárások humanizálását, az egyéni szükségletek nagyobb tiszteletben tartását, a szülés testhelyzetének megválasztását, az apa jelenlétét stb.

„Amit az anya a babájával érez, az maradandó nyomot hagy, reprezentálódik benne. Ez a reprezentáció tartalmazza az anya tapasztalatát, traumáit, konfliktusait, aktuális feszültségét” – olvashatjuk Raffai Jenő anya-magzat kapcsolatvizsgálásában.

Catherine Dolto-Tolich a korábban már említett pre- és posztnatális haptonómias kommunikációt ismerteti részletesen. A szülőknek úgy kell képeseknek lenniük a gyermekkel való kapcsolatteremtésre, hogy közben nem teszik őt létük központjává. A gyengéden és egyszerűen a méh fölé helyezett kéz olyan vonzó, hogy a gyermek finoman odabújik alá és biztonságban érzi magát anélkül, hogy szülei figyelmének középpontjában állna. Ha már kialakult a szülők és a gyermek közötti párbeszéd, más elemek is bevezethetők, amelyek révén az apa kellemesebbé teheti az anya és a gyermek helyzetét (pl. megtanulja az anyát és a gyermeket ringatni, segít az anyának a deréktáji megterhelés csökkentésében). A szülésben nincs semmiféle légzéskontroll. Az anya megtanulja tudatosítani gáttájékat, ellazítja „a-lapját”, olyan komfortállapotot él át, amely gyermekével közös.

A haptonómia se nem ideológia, se nem afféle „modern szülők gimnasztikája hatékony csecsemők termeléséhez”. Célja, hogy elősegítse az „affektív megerősítés” kifejlődését a gyerekek mindkét szülőjével való kapcsolatában. A haptonómias társítás kizárólag annak szabad, hogy részül jusson, aki valóban akarja, és sosem szabad ráerőltetni senkire. A posztnatális munka lényege, hogy például sosem tartjuk a gyermek fejét, csak megtámasztjuk az alapján, hogy a baba kezünkben érezhesse egész gerincoszlopát és fejét.

A születés előtti és utáni haptonómias kontaktus mindörökké kihatással van a gyermek kapcsolataira és életpályájára. E kontaktusok felruhazzák a gyermeket azokkal a képességekkel, hogy simán alkalmazkodjon azon eseményekhez, amelyek az élet útjába állítják.

„Embernek lenni annyi, mint kapcsolatokat teremteni.” Miért kellene az emberi agynak megvárnia a születés pillanatát, hogy elkezdhesse az emberi interakciót, amelyre oly mélységesen vágyik? Demcsákné Kelen Ilona A perinatális korszak pszichoprofilaxisa c. tanulmányában ennek megerősítését olvashatjuk. A szerző kiemelten hangsúlyozza a szülői hivatásra való felkészítés fontosságát.

Németh Tünde a hazai családbarát szülészeti és újszülött ellátási rendszer építésének elméletéről és gyakorlatáról ír. Nálunk is egyre nagyobb mértékben fogalmazódik meg az az igény, hogy a nők, a párok a gyerekük születésének élményét, életük kiemelkedő eseményét a maga teljességében, háborítatlanul élhessék át. Hanusz Klára gyerekgyógyász saját tapasztalataira építve már 1989-ben megszervezte Piliscsabán a község humán értelmiségének első saját élményű csoportját, amely a továbbiakban egy civil intézmény, a

GYEREKHÁZ prototípusává vált. A Szent Rókus kórházban indították el a megelőzést és az egészséget központba állító kórházi programot. A program célja a család ősi támogató rendszerének felélesztése.

Thomas Very a pszichoterápia oldaláról közelíti a születés előtti időszak tapasztalatait, élményeit.

Egy koraszülött asszony sikeres pszichoterápiáját ismerteti Hans von Lüpke.

Ludwig Janus áttekinti a prenatális pszichológia kialakulását és fő elméleti vonalait. Sok ember bizonyos módon belső foglya marad egy feldolgozatlan születési élménynek. A születésnek tehát egyszerre van veszélyeztető és erősítő hatása. A születés az első kaland, de lehet az első pokolra szállás is. Fodor Nándor a negyvenes években fedezte fel a születés előtti sérülések jelentőségét. Nagyszámú gyermekpszichológiai megfigyelés szól arról, hogy a gyermeki játékban hogyan jelennek meg a beszédképesség előtti kor tapasztalatai. Bizonyos gyermeki félelmek, mint pl. a felöltözés nehézségei, a születéskori érzetek felidézésére vezethetők vissza. A prenatális pszichológia megnyitotta a beszédképesség előtti gyermek dimenzióját a magzatkortól a születésen át a csecsemőkorig vezető folyamatossággal, és felfedezte eme korai élmények tükröződését a kulturális jelenségekben.

Dowling és Wasdell a kultúra, a társadalom, a csoportok szerkezetének, belső érzelmi feszültségének, dinamikájának alapjait a prenatális időszak benyomásaira, mintázataira vezeti vissza. Amint Tom Verny írta:

„Hogy hogyan születik meg -fájdalmas vagy könnyű, sima vagy erőszakos a születése –, az nagyjából meghatározza kivé válik és hogyan fogja szemlélni az őt körülvevő világot. Akár öt éves, akár tíz, negyven vagy hetven esztendő, egy része mindig azon újszülött gyermek szeméin át fog a világra tekinteni, amely egyszer volt. „

Helga Blazy szintén a prenatális tudományról ír. „Mi mást kell tennünk, mint hozzásegíteni a terhes nőt ahhoz, hogy gyermekük biztonságban megszülessen, és szerethessék őt?” – olvassuk munkájában.

A kötet szerves egységbe illeszkedő tanulmányai önállóan is élvezhetők, így nemcsak a szakemberek forgathatják haszonnal, hanem érdekesítő – a várandósságot új dimenzióba helyező – olvasmányt kínál a szülőknek vagy a szülői szerepre készülő pároknak is.

(A megtermékenyítéstől a társadalomig – Az ember, a kultúra és a társadalom prenatális dimenziói. Szerkesztette: Hidas György, Dinasztia Kiadó, Budapest, 1997.)